

Bornholmske fund i Nationalmuseets Arbejdsmark 2016

Den seneste udgave af Nationalmuseets Arbejdsmark indeholder to artikler med bornholmske fund. I artiklen ”Vi folder historien ud – amuletter af bly fra middelalderens Bornholm” fortæller Lisbeth Imer og Karen Stemmann-Petersen om fund af blyamuletter i

Danmark og ikke mindst på Bornholm. De bliver ofte kaldet ”runebreve”, da de indeholder indridsede runer eller runelignende tegn. Før metaldetektoren blev taget i brug, kendte man kun til ganske få blyamuletter, men i 2015 var antallet af kendte blyamuletter i Danmark oppe på omkring 80. Da der er tale om små pakker af sammen-

foldet bly, kan nogle måske være havnet i ”skrotposen”, især i de tidlige år, men nu er detektorførerne blevet mere opmærksomme på blyklumperne.

*Runebrev fra Kastelsbakke før og efter udfoldning
Foto: Søren Greve, Nationalmuseet og Bornholms Museum*

Det er en vanskelig og nogle gange umulig opgave at udfolde de små pakker af bly. Når det lykkes, tages der billeder under hele processen og røntgenbilleder, når overfladen er meget korroderet. I fremtiden vil CT-skanning måske også kunne anvendes.

Blyamuletterne indeholder besværgelser og bønner til uddrivelse og afværgelse af sygdom, dæmoner og ondskab. De fleste er skrevet med runer, men der bliver også fundet en del, som er skrevet med minuskler, dvs. små latinske bogstaver.

*Runebrev fra Østre Skovgård før og efter udfoldning.
Foto: Søren Greve, Nationalmuseet og Bornholms Museum*

Artiklen går i detaljer med tre bornholmske amuletter fra hhv. Kastelsbakke og Østre Skovgård i Åker sogn og Kællingeby i Pedersker sogn. Det særligt interessante er, at alle tre amuletter indeholder den samme hidtil ukendte sekvens i indskriften, som muligvis kan oversættes med ”den voldsomme sorg eller sindsoprør” eller ”det grusomme fjendskab”. Muligvis findes de samme ord på endnu en blyamulet fra Kællingeby, som blev fundet i 2002. Der er altså foreløbig tale om et lokalt syd-bornholmsk fænomen, men dette kan ændre sig, når flere blyamuletter bliver åbnet. Lisbeth Imer har oplyst, at der er en ny og mere grundig tolkning af indskrifterne på vej.

*Runebrev fra Kællingeby.
Foto: Søren Greve, Nationalmuseet.*

I artiklen ”Stempelstudier af mønter” fortæller Michael Märcher, Sven Aagaard og Helle Horsnæs om formålet med at studere møntstempler, og hvilke metoder der findes.

En mønt blev fremstillet ved at placere en blanket mellem et over- og et understempel, hvorefter der blev slået på overstemplet med en stor hammer. Overstemplet (oftest bagsiden af mønten) blev på grund af belastningen oftere udskiftet end understemplet. Derfor ses ofte flere forskellige bagsider til den samme forside.

Hvis flere mønter har identiske præg på den ene side, må de være præget med det samme stempel. Dette kan hjælpe med at identificere anonyme eller ulæselige mønter, efterligninger og forfalskninger. Desuden kan man få en idé om omfanget af en bestemt mønttype, hvor den kan være præget, og hvem møntherren var.

At identificere stempler kan gøres på flere måder. Den visuelle metode, hvor man sammenligner detaljer på mønterne kan være meget tidskrævende og nærmest umulig, hvis stemplerne er meget ens og/eller hvis der er mange mønter og/eller stempler.

En meget mere sikker metode er *mikroskoptegnetoden*, hvor man anvender et stereomikroskop udstyret med et tegneapparat. Med denne metode har man bl.a. konstateret, at fem falske kong Niels mønter fra 1100-tallet fundet på St. Myregård i Nylars er stempelidentiske.

I Egenvangskatten lykkedes det undertegnede at identificere bagsiden af en mønt som værende stempelidentisk med den ene af to kendte bagsider af Svend Tveskægs sjældne mønt. Vi afventer med spænding flere oplysninger om denne spændende kobling til Danmarks første udmøntning med kongenavn.

Falsk Niels-mønt fra St. Myregård, Nylars

René Laursen